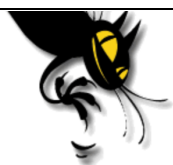

Dossier pedagògic

Súper Vol

Presentació

Estem al S. XXVII, a l'era post tecnològica. La Humanitat viu en pau i harmonia i no coneix cap mena de conflicte dins la seva societat. Els avanços tecnològics dels últims segles han provocat canvis profunds i han contribuït a l'abundància de recursos per tothom. La justícia social és un fet i les persones es preocupen per ocupar el seu temps en plaer i oci. Un dels invents més recents és la Màquina del Temps. Durant les últimes dècades han aparegut agències de viatges que organitzen tours temàtics al passat. En aquest cas, l'agència ha organitzat un viatge al s. XX, un segle convuls en el qual es van viure tot tipus de revolucions, entre elles també culturals, amb èpoques de gran creativitat artística que van donar peu a l'aparició d'estils musicals com el blues, el jazz, el rock... De la mà de la música popular i els seus canvis al llarg d'aquest segle, el viatge mostrarà els canvis socials i polítics que van marcar el s. XX.

En clau d'humor i en un to distès tindreu l'oportunitat de conèixer la història de la música popular del s. XX de la mà de quatre músics a escenari i una videoprojecció del més curiosa i divertida.

Aquest espectacle està pensat especialment per edats compreses entre els 8 i els 12 anys, que corresponen als cicles mitjà i superior d'educació primària. Estructurat en una situació fantàstica, es presenten totes les característiques i els elements importants dels diversos estils musicals de la música popular del s. XX. Hi descobrireu les funcions de cada instrument, assistireu a la creació de cançons i us situarem en el context social i històric de cada estil musical.

Aquesta guia us ajudarà a aprofitar la sessió.

Fitxa artística

Bateria i veu: Xef Vila

Teclats: Pol Soler

Guitarres i veu: Joan Gudayol "Gudi"

Saxos, teclat i veu: Sam Atencia

Vestuari:

Actriu videoprojecció: Alba Valldaura

Realització videoprojecció: Companyia Pentina el Gat

Idea, guió i direcció: Companyia Pentina el Gat

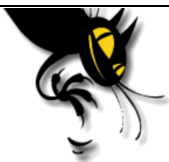
Objectius didàctics

L'actual allau d'informació i estímuls que rebem cada dia fa que ens sigui pràcticament impossible discriminar quina és la informació que ens interessa o simplement ens agrada. L'activitat primordial, doncs, en aquests moments rau en la selecció més que no pas en l'acumulació de coneixements. Per tal de seleccionar correctament cal tenir criteri, això fa que la formació s'hagi de basar precisament a donar les bases per poder establir criteris i poder formar opinió.

Les ràdio fórmules i els interessos comercials actuals de la indústria musical no deixen espai per altres músiques que no siguin els èxits que duren una setmana. Aquest espectacle té com a objectiu principal fer descobrir als nois i noies que hi ha altra música. De fet, la música que escoltaran no és més que el camí recorregut durant més d'un segle que ha portat al que ara s'està composant i enregistrant.

Els objectius específics són:

- Escoltar música en directe.
- Presentar i fer conèixer els diferents instruments que apareixen a l'espectacle. Deixar palès la funció de cadascun d'ells.
- Il·lustrar el conjunt de característiques i elements bàsics que conformen els diferents estils musicals que es presenten.
- Relacionar els corrents culturals amb els canvis polítics i socials.
- Fer descobrir estils musicals que són importants dins de la Història.
- Fomentar la curiositat vers altres estils musicals.
- Fer gaudir d'un concert i fer participar al llarg de l'espectacle, mostrant respecte i interès envers les manifestacions artístiques de cultures i moments diferents dels nostres.

Suggeriments per a l'aprofitament didàctic

En la sessió que us presentem podreu sentir diferents instruments. És per això que fóra convenient haver-los sentit abans d'assistir a l'audició.

Al final d'aquesta guia trobareu una petita bibliografia amb recomanacions de llibres, discografia i filmografia. És important fer audicions i classificar els temes dins dels diferents estils. Les pel·lícules també ajuden a contextualitzar socialment i històricament.

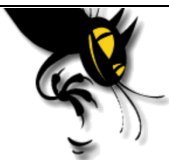
També és important fer audicions comentades, identificant els diferents instruments i situar-los en la funció que estiguin desenvolupant.

Informació dels diferents instruments i elements musicals que es presenten a l'audició

Instruments musicals que apareixen en aquest espectacle

Bateria: Pertany a la família de la percussió i està format per diferents elements en els quals trobem timbales i plats. El seu origen és recent i es remunta a la dècada dels anys 30 del segle passat. Els materials de construcció són la fusta, el metall i les membranes de pell o de plàstic. Es toca per mitjà de dues baquetes i per pedals. Es tracta d'un instrument d'acompanyament que marca la pulsació i el patró rítmic de la cançó. El trobarem en molts estils de música moderna com el rock, el jazz, la salsa, etc.

Saxo: pertany a la família de vent fusta, ja que tot i que disposa d'un cos totalment metàl·lic, el sistema d'emissió del so es basa en una llengüeta de fusta (canya). És un instrument força modern (finals s. XIX) i predomina en estils de música moderna. La funció prioritària d'aquest instrument és la melòdica. En aquesta audició es presentaran dos saxos diferents: alt i tenor.

Piano: s'acciona amb tecles de marfil que, mitjançant uns martells interiors, colpegen les cordes més o menys llargues i s'aconsegueixen així diferents notes. El cas del **sintetitzador** és diferent, perquè es tracta d'un instrument electrònic que disposa d'un ordinador i que imita el so del piano, o bé crea nous sons. En tots dos casos la funció musical és la mateixa: melòdica i d'acompanyament, ja que el seu ampli registre i el fet de ser un instrument harmònic li dóna la possibilitat de fer melodies, acords i baixos.

Guitarra elèctrica: és un instrument de corda amplificat elèctricament que es va crear per superar el limitat volum de les guitarres acústiques. A diferència d'aquestes, té cos sòlid, sense caixa de ressonància, i per a amplificar el so de les cordes disposa d'unes pastilles electromagnètiques que converteixen la vibració de les cordes en un corrent magnètic variable, que posteriorment s'envia a un amplificador i d'aquest als altaveus que són els veritables emissors del so. Aquest instrument s'empra molt en música moderna, especialment en el rock on abunden bandes amb dues o tres guitarres elèctriques. La guitarra elèctrica es toca com la guitarra acústica, però té tota una sèrie d'elements, a part del disseny, especialment pensats per produir determinats efectes sonors.

Baix elèctric: és un instrument de corda, electròfon similar a la guitarra elèctrica però més gros i amb un so més greu. També està emparentat amb el contrabaix i, com aquest, la seva funció principal és proporcionar la línia o part de baix a la música. És un instrument d'ús molt estès en la música popular contemporània. Les cordes es polsen fonamentalment amb els dits índex, mig i polze de la mà dreta, o mitjançant una pua. També hi ha altres tècniques de tocar, com són el *slap*, el *popping*, el *tapping* o el *thumping*.

Veü: El **cant** és l'acte de produir sons musicals amb la veu. La persona que produeix el cant s'anomena cantant. El cant és el resultat de l'acció de l'aire expirat; surt dels pulmons per l'acció del diafragma, com en

qualsevol expiració activa, i en passar per la laringe fa vibrar les cordes vocals, El so així produït s'amplia posteriorment en les cavitats naturals superiors (nas, faringe, boca), i eventualment és articulat per la llengua i els llavis per formar els diferents fonemes. De fet, perquè el cant sigui possible cal activar molts recursos del cos humà: el sistema respiratori, molts músculs de l'abdomen, de l'esquena, del coll i de la cara. Aquesta complexitat exigeix que el domini del cant passi per un entrenament musical molt exigent i, en certa manera, és un entrenament comparable al qual realitza un esportista.

Elements musicals

Melodia: generalment és la part més aguda de la cançó. És la que més aviat s'identifica i es recorda. En aquest cas, interpretada per la veu o pel saxo, necessita dels acompanyaments per tenir sentit complet.

Acompanyament rítmic: dona la pulsació amb més claredat que els altres dos elements, a més de deixar palès el patró rítmic que s'està interpretant. A la música popular del s. XX se sol donar accent a la part dèbil del temps i a la part dèbil del compàs. S'encarregarà la bateria d'aquesta funció, juntament amb el baix elèctric, que fa de pont entre l'acompanyament rítmic i l'harmònic.

Acompanyament harmònic: vesteix la melodia juntament amb l'acompanyament rítmic. Els acords emesos pel piano i la guitarra elèctrica i l'acció paral·lela del baix construeixen l'estructura on la melodia queda clara i entenedora.

Improvisació: és l'element més important i diferencial del jazz. Qualsevol instrument pot improvisar. És la construcció espontània i irreplicable de melodies que han d'observar certes normes: seguir la pulsació dels

acompanyants, així com el patró rítmic i respectar l'harmonia que a la vegada vestirà i donarà sentit a la improvisació.

Estils musicals que apareixen en aquest espectacle

1. Worksongs

Els esclaus del s. XIX als Estats Units cantaven cançons de sol a sol, algunes formaven part de l'herència nativa africana i eren cantades per recordar en lloc d'on venien, mentre que unes altres van ser imposades pels amos dels esclaus per augmentar la moral dels mateixos i fins i tot per fer-los treballar d'una forma rítmica. Era una música bàsicament cantada, tot i que durant diferents períodes va tenir la incorporació d'algun instrument de percussió. Va ser un dels antecessors del Blues.

2. Gospel

Música d'arrel afroamericana i coetània amb les worksongs que es cantava a l'església. Música espiritual o evangèlica, tractava la paraula de Déu amb alegria fent un ús ric dels cors i harmonies treballades. També va ser un dels antecessors del Blues.

3. Blues

Originari de les comunitats afroamericanes dels Estats Units es va desenvolupar amb els espirituals, els cants de treball (*work song*) i balades anglosaxones. És un gènere musical vocal i instrumental basat en la utilització d'unes determinades notes, l'ús de les progressions d'acords del *blues*, i d'un patró repetitiu que sol seguir una estructura de dotze compassos. El terme pren també la significació de tristesa.

La utilització de les notes del *blues* i la importància dels patrons de pregunta i resposta, tant en la música com en les lletres, són indicatius de l'herència africana occidental d'aquest gènere. Un tret característic del *blues* és l'ús extensiu de les tècniques "expressives" de la guitarra (*bend, vibrato, slide*), que posteriorment influïrien en els solos d'estils com el *rock*. El *blues* va influir en la música popular nord-americana i occidental en general, i arribà a formar part de gèneres musicals com el ragtime, el jazz, el country, el Rythm and Blues, el Rock and Roll, el Heavy Metal, el pop i el Hip Hop.

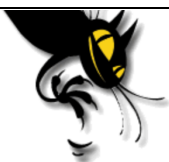
Al principi, s'utilitzaven instruments molt senzills de fabricació pròpia. Més endavant, s'usaren les guitarres acústiques, el piano, l'harmònica i, finalment, molts d'altres.

4. Jazz

Va néixer a Nova Orleans a principis de la dècada del 1900 on es barreja principalment el blues amb les worksongs i el ragtime amb una instrumentació i una tímbrica genuïna de les bandes de carrer: trompeta, corneta, clarinet, trombó, tuba, baix, bombo i platerets. Tot seguit es substituïren la tuba pel contrabaix, el bombo i els platerets per la bateria i s'hi afegí el piano. Aquesta nova instrumentació va fer que les bandes de carrer passessin a ser bandes d'interior en escenari.

La característica principal del jazz és la improvisació, on la instrumentació i les harmonies han anat variant al llarg dels anys derivant a diferents estils de jazz.: dixie, swing, bebop, latinjazz, cool, jazzfusion... Més endavant s'incorporaren altres instruments: saxòfon, guitarra, vibràfon, orgue...

Un altre tret distintiu del jazz són les jam session: trobades de músics al final dels concerts, en què tots els instrumentistes improvisen a partir d'una melodia.

5. Country

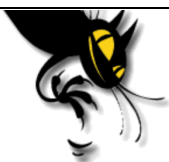
Va sorgir a principis del s. XX a les regions rurals del sud dels Estats Units. En els seus orígens, va combinar la música folklòrica d'immigrants d'alguns països europeus, amb altres formes musicals ja arrelades a Nord-amèrica, com el Blues i el Gospel. El country tradicional, es tocava essencialment amb instruments de corda, com la guitarra, el banjo, el violí i el contrabaix, encara que també hi intervenien sovint l'acordió - d'influència francesa- i l'harmònica.

6. Rock&Roll

Va aparèixer als Estats Units a finals dels 1940 i principis dels 1950. Les seves arrels es troben, sobretot, en el blues, el rhythm and blues, el country, la música folk, el gospel i el jazz. Ben aviat el gènere va difondre's a la resta del món i es va anar desenvolupant, donant lloc, posteriorment, al rock modern.

El rock and roll clàssic es toca amb una o dues guitarres elèctriques (una és la principal i l'altre la rítmica), un contrabaix -que a partir de mitjans dels 50 fou substituït per un baix elèctric-, i una bateria. En els primers estils del rock and roll l'instrument principal era el piano o el saxòfon, però més tard van ser substituïts per la guitarra elèctrica. El ritme és, en essència, el del blues boogie woogie amb accentuacions en els temps dèbils (2n i 4t), quasi sempre interpretats per la caixa.

La seva enorme popularitat i la difusió mundial que va tenir li va donar un impacte social únic. Va anar molt més enllà de ser un mer estil musical i, present als films i al nou mitjà de comunicació que era la televisió, va influir en les formes de vida, la moda, les actituds i el llenguatge.

Alguns dels artistes més destacats foren Elvis Presley, Bill Haley, Jerry Lee Lewis, Chuck Berry o Carl Perkins.

7. Pop

La música pop va ser una descendent directa de la música Rock & Roll quan a finals dels anys 50 es van incorporar instruments electrònics com la guitarra electrònica, el baix o el teclat. Això va provocar la formació de nous grups, sobretot britànics que buscaven barrejar els sons populars com el Rock & Roll. Uns dels grups més importants que van fer servir aquesta tècnica van ser The Beatles.

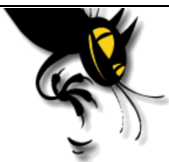
La popularització d'aquesta música va ser a la dècada dels 60 amb grups que feien servir sons de la música disco. El veritable èxit del pop va ser als anys 80, protagonitzat per estrelles com Madonna o Michael Jackson, considerats la reina i el rei del pop respectivament.

Les característiques musicals del pop es basen en una especial atenció a les melodies ensucrades de la tornada, ben contrastades de l'estrofa. Els ritmes solen ser senzills i amb un acompanyament harmònic simple. Si bé l'harmonia veu bàsicament de la tradició europea clàssica, també hi ha influències del blues.

8. Soul i Funk

La música Soul prové de la fusió del gospel amb el Rhythm and Blues. Va aparèixer als Estats Units a la dècada del 1950. La paraula *soul* significa "ànima" en anglès.

El so del soul clàssic són les accions de ritme a l'estil rock, vibrants arranjaments de metalls, ensembles sincronitzats d'instrumentació i vocals. Segons el crític musical Meter Guralnick: "*El soul és l'expressió de*

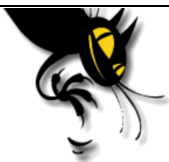
la solidaritat negra, de l'orgull d'una nació que volia acabar amb els segles de segregació i que va trobar en aquests cants els fins pràctics per reclamar la seva identitat i espiritualitat." Aquest gènere musical utilitza generalment la guitarra, baix elèctric, la bateria i la veu. La influència del gospel s'evidencia en les veus i les harmonies de caràcter jubilós i emocional. Artistes importants d'aquest estil són: Aretha Franklin, James Brown, Marvin Gaye, i més tard Whitney Houston o Alicia Keys.

El funk és un estil musical que sorgí als Estats Units durant els anys 70 com a resultat de l'evolució d'alguns elements del soul i del jazz. La seva popularitat s'estengué tan ràpidament que no tardà a consolidar-se com un estil propi, i des d'aquell primer moment marcà la història de la música de ball. El funk es pot reconèixer amb facilitat pel seu ritme sincopat, les línies del baix molt marcades, una percussió molt destacada i un èmfasi quasi sexual en la interpretació vocal. Alguns dels seus principals exponents són Jamiroquai, James Brown, Prince, Sly & The Family Stone, Maceo Parker i Stevie Wonder.

9. Rock dur i Heavy Metal

El **rock dur** (de l'anglès *hard rock*) és el fruit del desenvolupament i la barreja del blues i dels aspectes més innovadors del rock existent a la dècada dels 1960 que es caracteritza per la important presència de guitarres elèctriques, ritmes contundents amb notable protagonisme de la bateria, i una veu que adquireix també un nou protagonisme pel que fa a la seva força, sense renunciar a la melodia. Tot plegat va tenir el suport dels avenços tècnics que afectaven tant els instruments com els sistemes d'amplificació, cada cop més potents. Destaquen pel seu èxit Cream, Jimi Hendrix, Led Zeppelin o Deep Purple.

El **heavy metal** està molt menys influenciat pel blues que el rock dur, caracteritzat principalment per la contundència del seu so, generalment

obtinguda amb l'ús de guitarres elèctriques amb alt grau de distorsió, veus molt extremes i bateries amb doble bombo i baixos pronunciats i contundents.

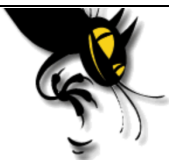
10. Punk

El punk rock, com a estil musical, va néixer als Estats Units en part com a reacció als excessos dels grans grups de principis dels 70, suposant un retorn del rock and roll als principis de proximitat amb el públic, passió per sobre d'habilitat tècnica i potència per sobre de virtuosisme, resultant en un gènere molt directe i amb esperit amateur. Els grups que més va influir en el naixement del punk rock van ser els Ramones, Dictators, Patti Smith, Richard Hell i Johnny. La seva fórmula es basava a minimitzar el rock a uns quants acords lineals, amb forta distorsió i tocats a gran velocitat (si més no pels patrons d'aquella època), aconseguint un so que ha estat descrit com a "*wall of sound*" ("mur de so").

Al Regne Unit el punk neix com a subcultura o moviment cultural. La inestabilitat social del moment fa que certs joves descontents trobin en el punk rock una via per expressar els seus sentiments de frustració, ràbia i inconformisme. Grups com els Sex Pistols o The Clash fan que el punk esclati musicalment i culturalment, escandalitzant bona part de la societat anglosaxona amb la seva actitud provocativa i extremadament irreverent.

11. Technopop

També conegut com a Synthpop és un gènere musical derivat de la música electrònica, que barreja música disco, new wave i pop. Es va desenvolupar bàsicament al Regne Unit i Alemanya entre els 70 i els 80. Va ser el suport per al sorgiment de nous estils com el house, el techno i el trance. Artistes que van influir per a la seva creació o que van desenvolupar la seva carrera en aquest estil van ser: David Bowie, Brian Eno, Donna Summer, Kraftwerk o Ultravox, marcant la dècada del 1980.

12. Hip Hop

Si bé el Hip Hop fa referència a un moviment cultural que es basa en quatre pilars: rapejar, punxar, breakdance i l'art del grafiti, la part musical del moviment és la que ha transcendit en l'àmbit mundial amb més potència. Va aparèixer a la dècada de 1970 a la ciutat de Nova York, entre els joves afroamericans del Bronx. Sobre discos d'altres estils, els dj's modificaven la base rítmica amb l'ajuda de dos plats giradiscos, mentre altres intèrprets recitaven rítmicament els seus missatges, el que és conegut com rapejar. Hi ha hagut diferents corrents d'estils, podem destacar artistes com: DJ Kool, Afrika Bambaataa, Public Enemy, BeastieBoys, Outkast o Kanye West.

13. Mestissatge

En l'era d'internet i de la connexió i comunicació immediates, en la que es pot accedir a qualsevol informació i creació d'arreu del món, han aparegut infinitat d'estils, barreges d'aquests i noves barreges d'aquests últims. A casa nostra, ja fa més de 20 anys, hi ha un seguit de músics, artistes i bandes que fonamenten la seva creació musical en barrejar estils de diverses èpoques i diferents indrets, aconseguint una barreja estilística prou interessant. Estils com la rumba, l'ska, el reagge, el jazz, el rock, la salsa... conflueixen en un nou estil que ha rebut el nom de mestissatge. Bandes de Catalunya importants són: Dusminguet, Txarango, Gertrudis, Oques Grasses.

Repertori

Berta

Autor: Anònim

Any: s. XIX

Estil: Worksong

Oh Happy Day

Autor: Anònim

Any: s. XIX

Estil: Gospel

One Bourbon, One Scotch, One Beer

Autor: Rudy Toombs

Any: 1953

Estil: Blues

When You're Smiling

Autor: Larry Shay, Mark Fisher

Any: 1929

Estil: Jazz, Swing- New Orleans

Tutti Frutti

Autor: Little Richard

Any: 1955

Estil: Rock&Roll

She Loves You

Autor: Paul McCartney i John Lennon

Any: 1963

Estil: Pop

Superstition

Autor: Stevie Wonder

Any: 1972

Estil: Funk

Hey Joe

Autor: Jimi Hendrix

Any: 1966

Estil: Hard Rock

Highway To Hell

Autor: AC/DC

Any: 1980

Estil: Heavy Metal

God Save The Queen

Autor: Sex Pistols

Any: 1977

Estil: Punk Rock

Just Can't Get Enough

Autor: Depeche Mode

Any: 1981

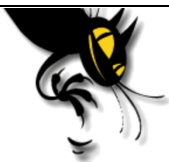
Estil: Techno pop

Still D.R.E.

Autor: Dr.Dre

Any: 1999

Estil: Hip Hop

Músic De Carrer

Autor: Txarango

Any: 2014

Estil: Mestissatge

Bibliografia

- “Diccionario del Jazz”. P. Carles, A.Clergeat, JL. Canelli Ed. Robert Parés.
- “Los Grandes Creadores del Jazz”. G. Arnaud, J. Chesnel Ediciones Prado.
- “Un Siglo de Jazz”. Roy Carr. Ed. Blume. “Jazz”. John Fordham. Ed. Raices.
- “Historia del Rock: el sonido de la ciudad. Desde sus orígenes hasta los años 70”, Charlie Gillett. Ed. Robinbook.
- “El Rock y su historia”. Andrea Bergamini. Ed. Malsinet
- Wikipedia

Proposta de discografia

- John Lee Hooker - Classic John Lee Hooker The Universal Masters Collection
- Tye Tribbett – Greater than (live)
- Johnny Cash – American Recordings
- Louis Armstrong – Columbia original masters
- Duke Ellington – Jazz inspiration
- Miles Davis – Kind of blue
- Elvis Presley - The Essential Elvis Presley
- Jerry Lee Lewis – Jerry Lee’s Greatest
- The Beatles – 1 (Remastered)
- The Rolling Stones – Shine a light
- Aretha Franklin – Chain of fools
- James Brown – The 50 greatest songs
- Stevie Wonder – Original Musicuarium
- The Jackson 5 - ABC
- Jimmi Hendrix – Live at Woodstock

- Led Zeppelin – The song remains the same
- AC/DC - Back in back
- Ramones – Ramones (expanded)
- The Clash – Combat rock
- Depeche mode – Speak and spell
- Kraftwerk – The man machine
- Dr. Dre – 2001
- The Chemical Brothers – Push the button
- Manu Chao – Próxima estación: esperanza
- Txarango – Som riu

Proposta de filmografia

- Cotton Club. Francis Ford Coppola. Història d'aquest club del Harlem a l'era de les Big Bands.
- Bird. Clint Eastwood. Vida del genial Charlie Parker.
- Mo'Better Blues. Spike Lee. Basada en la vida de Coltrane.
- La Bamba. Luis Valdez. Basada en la vida de Ritchie Valens.
- Great Balls of fire. Jim McBride. Basada en la vida de Jerry Lee Lewis.
- Jailhouse Rock. Richard Thorpe. Protagonitzada per Elvis Presley.
- The Doors. Oliver Stone. La història d'aquesta banda de rock.
- A Hard Day's Night. Richard Lester. Protagonitzada pels Beatles.
- Control. Anton Corbijn. Basada en la banda Joy Division.
- Escuela de Rock. Richard Linklater. Comèdia amb molts elements de rock.

